



5.2.2021

VN/5326/2020
VN/5326/2020-OKM-59

**Opetus- ja kulttuuriministeriön lausunto:
Kansallisen vesihuoltouudistuksen visio ja sen toimeenpano-ohjelman luonnos**

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt opetus- ja kulttuuriministeriöltä lausuntoa kansallisen vesihuoltouudistuksen visiosta ja sen toimeenpano-ohjelman luonnoksesta.

Lausuntopyynnön mukaisessa luonnoksessa todetaan, että kansallisella vesihuoltouudistuksella etsitään ratkaisuja Suomen vesihuollon uudistamiseen ja toimintaympäristön muutosten ennakointiin. Tavoitteena on varmistaa kaikille vesihuoltolaitosten asiakkaille turvallinen ja laadukas vesihuolto sekä edistää muun muassa uuden teknologian keinoin vesihuollon energia- ja resurssitehokkuutta. Luonnoksessa kansalliselle vesihuoltouudistukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ehdotetaan kymmenen toimenpide-ehdotusta, jotka edistävät vesihuollon toimintavarmuutta ja uudistumista.

Pätevyysvaatimusten ja vesihuollon urapolkujen edistämistä koskevat toimenpide-ehdotukset (luonnoksen osa c: osaamisen kehittäminen) palvelevat lausuntopyynnön mukaan erityisesti vesihuoltopalvelujen turvaamisessa tarvittavan osaamisen kehittämistä.

Pätevyysvaatimukset vesihuoltoalalle

Toimenpide-ehdotuksen g) *Pätevyysvaatimukset vesihuoltoalalle* mukaan vesihuoltoalalle määritetään lakisääteiset pätevyysvaatimukset osana vesihuoltolain uudistusta. Pätevyysvaatimukset voisivat koskea vesihuoltolain tarkoittamia vesihuoltolaitoksia sekä lisäksi pienempiä laitoksia, joilla on oma vedenotto tai jäteveden puhdistamo. Pätevyysvaatimusten osalta tulee määrittää, ketä ne koskevat ja mikä tulee olemaan vaatimusten sisältö eri kokoisille laitoksille. Samanaikaisesti tulee kehittää pätevyystutkintakoulutusta ja pätevyyskriteerit hallinnoinnille tulee kehittää järjestelmä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö lausuu seuraavaa:

Valtioneuvoston asetuksessa ammatteja koskevan sääntelyn hyväksymistä edeltävästä suhteellisuusarvioinnista (376/2020, jäljempänä *suhteellisuusarviointiasetus*) säädetään ennakoarvioinnista, joka sääntelyn valmistelusta vastaavan viranomaisen on tehtävä ennen kuin säädetään uusia tai muutetaan voimassa olevia säänneltyjen ammattien harjoittamisen aloittamista, niiden harjoittamista tai jotakin niiden harjoittamisen muotoa rajoittavia lakeja, asetuksia tai viranomaisen määräyksiä, jotka kuuluvat ammattipätevyyskriteeritunnustamisesta

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 135 9335
+358 9 135 9335

kirjaamo@minedu.fi

annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2005/36/EY (jäljempänä *ammattipätevyysdirektiivi*) soveltamisalaan¹.

Suhteellisuusarviointiasetuksen sääntely perustuu uuden ammatteja koskevan sääntelyn hyväksymistä edeltävästä suhteellisuusarviointista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2018/958 asettamiin vaatimuksiin.

Suhteellisuusarviointiasetuksella säädetään lainvalmistelijalle arviointi-, perustelu-, ilmoitus- ja seurantavelvollisuus.

Sääntelyn valmistelusta vastaavan viranomaisen on varmistettava, että sääntely voidaan perustella yleisen edun mukaisilla syillä ja että säädökset ovat oikeasuhtaisia. Lisäksi syyt, joiden takia säädökset katsotaan perustelluiksi ja oikeasuhtaiseksi, on perusteltava laadullisilla ja mahdollisuuksien mukaan myös määrällisillä tiedoilla. Arvioinnin laajuuden on oltava oikeassa suhteessa tulevan sääntelyn luonteeseen, sisältöön ja vaikutukseen nähden. Kaikkiin säädöksiin on asetuksen 3§:n mukaan liitettävä suhteellisuusarviointia koskeva selvitys, joka on riittävän yksityiskohtainen, jotta sen perusteella on mahdollista arvioida täyttyvätkö asetuksen 4:ssä ja 5 §:ssä säädetyt vaatimukset.

Sääntelyn valmistelusta vastaavan viranomaisen on asetuksen 6 §:n mukaan kirjattava perustelut, joiden nojalla uusi tai muutettu sääntely katsotaan asetuksen perusteella arvioiden perustelluiksi ja oikeasuhtaiseksi. Toimivaltaisen viranomaisen tulee ottaa asianmukaisesti huomioon 3 §:n 3 momentissa tarkoitettu selvitys perusteluja kirjatessaan. Lisäksi toimivaltainen viranomaisen vastaa siitä, että nämä perustelut yhdessä uusien tai muutettujen säännösten kanssa ilmoitetaan Euroopan komissiolle ammattipätevyysdirektiivin 59 artiklan 5 kohdan mukaisesti mainitun artiklan 1 kohdassa tarkoitettuun säänneltyjen ammattien tietokantaan. Toimivaltaisen viranomaisen on myös liitettävä perusteluihinsa viittaukset uusiin tai muutettuihin säädöksiin ja näiden perustelumuihin, jotta komissio, muut jäsenvaltiot ja ne, joita asia koskee, voivat saada ne tietoonsa. Toimivaltaisen viranomaisen on lisäksi ilmoitettava Euroopan komissiolle ne toimialansa viranomaiset, jotka vastaavat ammattien sääntelyyn ja suhteellisuusarviointeihin liittyvien tietojen toimittamisesta ja vastaanottamisesta.

Asetuksen 3§:n 5 momentissa säädetään seurannasta. Sääntelyn valmistelusta vastaavan viranomaisen on seurattava säädösten voimaan tulon jälkeen, ovatko ne 4 ja 5 §:n mukaisia. Toimivaltaisen viranomaisen tulee arvioida sääntelynsä suhteellisuutta ottaen huomioon EU-tuomioistuinkäytännön ja komission tulkintakäytännön mahdollinen kehitys. Opetus- ja kulttuuriministeriö koordinoi seurantavastuun toteutusta osana ammattipätevyysdirektiivin 59 artiklan 6 kohdan mukaista raportointia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa lisäksi, että ammatissääntelyä koskevassa säädöksessä tulee säätää myös ulkomailla hankitun ammattipätevyyden tunnustamisesta sekä tunnustamisesta vastaavasta toimivaltaisesta viranomaisesta. Lähtökohtana on, että oikeudesta harjoittaa ammattia toisessa maassa hankitun ammattipätevyyden perusteella päättää sama taho, joka myöntää oikeuden kyseisen ammatin harjoittamiseen Suomessa suoritettun tutkinnon tai koulutuksen perusteella.

Vesihuollon urapolkujen kehittäminen

Toimenpide-ehdotuksen *h) Vesihuollon urapolkujen kehittäminen* mukaan osaamisen varmistaminen ja ylläpito vesihuoltoalalla ovat suuria haasteita nyt ja etenkin tulevaisuudessa, sillä iso osa vesihuoltoalan ammattilaisia on eläköitymässä lähivuosina. Vesihuoltoalan koulutusta sekä ammatillisessa koulutuksessa että ammattikorkeakouluissa

¹ Suomessa ammattipätevyysdirektiivi on pantu täytäntöön mm. ammattipätevyyden tunnustamisesta annetulla lailla (1384/2015). Lain 3 §:n mukaan *säännellyllä ammatilla* tarkoitetaan virkaa tai tehtävää, jonka aloittamisen tai harjoittamisen edellytyksenä on, että henkilö täyttää lainsäädännössä asetetut ammattipätevyyttä koskevat yksityiskohtaiset vaatimukset.

ja yliopistoissa tulee kehittää yhdessä vesihuoltoalan kanssa. Vaikka perustutkinnot ammattikorkeakoulu- ja yliopistotasolla eivät enää profiloitukaan vesihuoltoon, on tärkeää, että keskeinen perusteiden osaaminen saadaan osaksi koulutusohjelmia. Perusopintoihin voidaan muun muassa kehittää yhteisiä opintomateriaaleja. Lisäksi alan muutostrendit kuten teknologian kehitys, kansainvälistyminen, kiertotalous ja ilmastonmuutos, aiheuttavat paineita vahvistaa ja laajentaa alan ammattilaisten osaamista. Myös vesihuoltolaitosten johtamiseen tarvitaan tulevaisuudessa hyvin monipuolista ja laaja-alaista osaamista. Koulutusohjelmien on oltava houkuttelevia ja luotava hyvät perusedellytykset sekä lähtökohdat jatkuvaan työssä oppimiseen.

Lausuntopyyntöön mukaan myös vesihuoltoalan kiinnostavuutta tulee parantaa, jotta alalle hakeutuu jatkossakin riittävästi pätevää henkilöstöä. Vesihuollon urapolkuja tulee kehittää pitkäjänteisesti. Tarvetta on kiinnittää huomiota alan peruskoulutukseen kaikilla tasoilla asentajien koulutuksesta yliopistoihin. Lisäksi tulee kiinnittää huomiota alan tunnetuksi tekemiseen ja uramahdollisuuksien avaamiseen opiskelijoille. Jo työssä olevalle henkilöstölle on tarvetta luoda kehittymismahdollisuuksia oppisopimuskoulutusta sekä täydennyskoulutusta kehittämällä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö lausuu seuraavaa:

Laki ammatillisesta koulutuksesta (531/2017) astui voimaan 1.1.2018. Ammatillisen koulutuksen reformissa uudistettiin koulutuksen rahoitusta ja rakenteita. Samalla huolehditaan alueellisesti kattavasta koulutuksesta sekä tiivistetään koulutuksen ja työelämän välistä vuorovaikutusta. Uudistuksessa rakennettiin ammatillisesta koulutuksesta uudenlainen, osaamisperusteinen ja opiskelijalähtöinen kokonaisuus poistamalla raja-aidat nuorten ja aikuisten ammatillisesta koulutuksesta ja kokoamalla koulutustarjonta, rahoitus ja ohjaus yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.

Uudistuksessa lisättiin ja monipuolistettiin yksilöllisiä mahdollisuuksia työelämälähtöiseen ja käytännönläheiseen ammatilliseen opiskeluun, edistettiin ammatilliseen koulutukseen hakeutumista, työelämän edellyttämän ammattitaidon saavuttamista, edesautettiin ammatillisten tutkintojen suorittamista, vähentää keskeyttämistä sekä tuettiin eri toimenpitein siirtymistä ammatillisesta koulutuksesta työelämään.

Ammatillisen koulutuksen 1.1.2018 lukien uudistetun lainsäädännön keskeinen ajatus on, että kaikki koulutus lähtee opiskelijoiden ja työelämän tarpeista. Työpaikkojen ja yksilöiden osaamistarpeisiin vastataan joustavasti tutkintojen, niiden osien, tutkintoon johtamattoman koulutuksen ja valmentavien koulutusten avulla. Koulutus toteutetaan asiakkaiden tarpeiden ja edellytysten mukaisesti. Ammatilliseen koulutukseen voi hakea ja päästä joustavasti silloin, kun on tarve. Tätä tarvelähtöisyyttä tukee myös uudistettu rahoitus, jossa koulutuksen järjestäjän saama valtionosuusrahoitus riippuu esimerkiksi suoritetuista tutkinnoista/tutkinnon osista ja opiskelijan työllistymisestä.

Opetushallitus päättää ammatillisten tutkintojen perusteista. Perusteet ohjaavat koulutuksen järjestämistä sekä opiskelijoiden henkilökohtaisten opintopolkujen suunnittelua ja toteuttamista. Perusteet valmistellaan yhteistyössä työ- ja elinkeinoelämän, koulutuksen järjestäjien ja muiden sidosryhmien kanssa, ja niitä päivitetään työelämän osaamistarpeiden mukaisesti.

Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää vuosittain suoritepäätöksellä ammatillisen koulutuksen järjestäjien rahoituksesta. Ammatillisen koulutuksen järjestäjät suuntaavat järjestämisluvan rajoissa koulutustarjontaa työelämän tarpeen mukaisesti. Ammatillisen koulutuksen laki velvoittaa koulutuksen järjestäjiä tutkinnoissa, koulutuksessa ja niiden järjestämisessä ottamaan huomioon työ- ja elinkeinoelämän tarpeet. Lisäksi tutkintoja ja koulutusta suunniteltaessa, järjestettäessä, arvioitaessa ja kehitettäessä sekä osaamistarpeita ennakoitaessa tulee tehdä yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän kanssa.

Yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla on tutkimuksen, taiteen ja opetuksen vapaus. Korkeakoulujen toiminta perustuu itsehallinnolle, johon kuuluu päätöksenteko-oikeus sisäiseen hallintoon kuuluvista asioista, kuten muun muassa koulutuksen sisällöistä ja laadusta. Ministeriön ja korkeakoulujen välisessä strategisessa vuoropuhelussa korostuu

korkeakoulujen autonomia ja yhteiskuntavastuu. Korkeakoulujen omaehtoisen kehittämisen rinnalla edistetään korkeakoulujen välistä yhteistyötä sekä vuorovaikutusta sidosryhmien kanssa.

Ammattikorkeakoululain (932/2014, 4§) mukaan: ”Ammattikorkeakoulun tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen, taiteellisiin ja sivistyksellisiin lähtökohtiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin ja tukea opiskelijan ammatillista kasvua. Ammattikorkeakoulun tehtävänä on lisäksi harjoittaa ammattikorkeakouluopetusta palvelevaa sekä työelämää ja aluekehitystä edistävää ja alueen elinkeinorakennetta uudistavaa soveltavaa tutkimustoimintaa, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa sekä taiteellista toimintaa. Tehtäviään hoitaessaan ammattikorkeakoulun tulee tarjota mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen.”

Yliopistolain (558/2009, 2§) mukaan: ”Yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee tarjota mahdollisuuksia jatkuvaan oppimiseen, toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta. Yliopistojen tulee järjestää toimintansa siten, että tutkimuksessa, taiteellisessa toiminnassa, koulutuksessa ja opetuksessa varmistetaan korkea kansainvälinen taso eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen.

Korkeakoulut ja ministeriö käyvät nelivuotisen sopimuskauden alussa neuvottelut, joissa sovitaan korkeakoululaitoksen yhteiset tavoitteet, keskeiset korkeakoulukohtaiset toimenpiteet, korkeakoulun tehtävä, profiili, vahvuusalat ja uudet nousevat alat, tutkintotavoitteet sekä niiden perusteella kohdennettavat määrärahat. Ministeriön muilla ohjauskeinoilla, kuten informaatio-ohjauksella kannustetaan ja sitoutetaan korkeakouluja muihin keskinäistä vuorovaikutusta edellyttäviin asioihin.

Korkeakoulujen vuoden 2020 lisäaloituspaikkoihin myönnettiin rahaa hallituksen neljännessä lisätalousarviossa. Opetus- ja kulttuuriministeriö sopi korkeakoulujen kanssa lisäaloituspaikkojen suuntaamisesta. Eniten lisäaloituspaikkoja suunnattiin ennakoitujen työvoimatarpeiden perusteella tekniikan aloille. Lisäämällä aloituspaikkoja korkeakouluissa toteutetaan hallitusohjelman tavoitteita koulutustason nostosta sekä eri alojen ja alueiden osaajapulaan vastaamisesta. Korkeakoulujen aloituspaikkojen lisäyksellä pyritään myös tasoittamaan koronaviruksen aiheuttamien poikkeusolojen taloudellisia vaikutuksia panostamalla osaamiseen ja nuorten mahdollisuuksiin kouluttautua. Lisäksi hallitus on jo aiemmin kannustanut korkeakouluja lisäämään aloituspaikkoja tulevana vuosina.

Opetus- ja kulttuuriministeriö kannattaa yleisesti vesialan osaamisen turvaamista. Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut tekevät tiivistä yhteistyötä vesihuoltoalan elinkeinoelämä kanssa. Tällä on myös merkitys vesihuoltoalan koulutuksen vetovoimaisuuden edistämisessä. Pätevyittämissä koulutuksen suunnittelussa tulee kuitenkin huomioida korkeakoulujen autonomia päättää koulutuksen sisällöstä sekä Opetushallituksen rooli päättää ammatillisten tutkintojen perusteista. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö muistuttaa, että kelpoisuuksia koskevassa säädösvalmistelussa on huomioitava suhteellisuusarviointiasetuksen velvoitteet: Säädösvalmistelijan on varmistettava, että sääntely voidaan perustella yleisen edun mukaisilla syillä ja että säädökset ovat oikeasuhtaisia.

Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö huomauttaa, ettei luonnoksesta käy ilmi, miten osaamisen kehittämiseen kohdennetut kustannukset (pätevyysvaatimusten laadinta alan toimijoiden ja oppilaitosten yhteistyönä, 200 000 € ja pätevyittämissä koulutuksen suunnittelu ja käynnistäminen, 300 000 €) on tarkoitus rahoittaa. Maksaako maa- ja metsätalousministeriö kustannukset, vai kenelle ne on ajateltu kohdennettavan?

Kansliapäällikkö

Anita Lehikoinen

Opetusneuvos

Katri Tervaspalo

Jakelu MMM Maa- ja metsätalousministeriö

Tiedoksi OKM KTPO Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto, Atte Jääskeläinen
OKM LAMOS Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen osasto, Mika Tammilehto
OKM KTPO Korkeakoulupolitiikan vastuualue, Birgitta Vuorinen
OKM LAMOS Koulutuksen vastuualue, Jukka Lehtinen